RIIGIKANTSELEI

Riigikogu juhatus

Meie: 26.11.2026
nr 2-5/26-02085-3

Eesti seisukohad Euroopa Liidu laienemiseelsete reformide teemalise teatise kohta

Austatud Riigikogu juhatus

Edastan Vabariigi Valitsuse 26. novembri 2026. a istungil heaks kiidetud järgmised Eesti seisukohad komisjoni teatise „Ettevalmistused laiemaks liiduks“ kohta:

1.1. Peame oluliseks väikeriikide osakaalu säilitamist Euroopa Liidu otsustusprotsessides ja olemasolevate tasakaalusuhete säilitamist Euroopa Ülemkogu, Euroopa Liidu Nõukogu ja Euroopa Parlamendi vahel. Peame jätkuvalt oluliseks, et Euroopa Komisjoni volinikud oleksid valitud kõigist liikmesriikidest; nende arvu suurenedes oleme nõus kaaluma muudatusi komisjonisisestes otsustusprotsessides.

1.2. Eesti ei nõustu, et laiema liidu toimimisvõime tagamiseks on hädavajalik Euroopa Liidu juhtimist ja otsuste tegemist märkimisväärselt muuta. Oleme valmis kaaluma Euroopa Liidu aluslepetes olemasoleva paindlikkuse kasutamist lähtuvalt Eesti huvidest. Üldjuhul ei taotle Eesti konsensuse saavutamist nõukogus olukorras, kus aluslepingud lubavad otsuse vastu võtta häälteenamusega.

1.3. Toetame Euroopa Liidu lepingu artikli 7 kohase menetluse tõhustamist (sealhulgas tähtaegade kehtestamist) liidu alusväärtuste kaitsmiseks, kuna selles sätestatud eeldused (neljaviiendikulise häälteenamuse ja ühehäälsuse nõuded teatud otsusteks) ning tähtaegade puudumine takistavad õigeaegset ja tulemuslikku sekkumist Euroopa Liidu lepingu artiklis 2 osutatud väärtuste rikkumise korral. Rõhutame ka liikmesriikide kohustust järgida lojaalse koostöö põhimõtet ning toetame selle kohustuse täitmise tugevdamist.

1.4. Toetame, et komisjon jätkaks ühinemisläbirääkimiste edenedes igas poliitikavaldkonnas vajalike seadusandlike kohanduste, haldusalaste ettevalmistuste ja investeeringute kindlaksmääramist, tuginedes läbivaatamise tulemustele ja lisatud komisjoni talituste töödokumendile. Sellega seoses esitab Eesti alljärgnevad täiendavad seisukohad (2023. ja 2024. a seisukohtadele), mis käsitlevad Euroopa Liidu tasandil tehtavaid laienemiseks vajalikke ettevalmistusi eri poliitikavaldkondades:
Majandus ja kaubandus
1.4.1. Saame põhimõtteliselt toetada laienemisprotsessis osalevate riikide haldusvõimekuse hindamist ning investeeringu- ja reformikavade kasutuselevõttu. Need aitavad tagada, et

Stenbocki maja / Rahukohtu 3 / 15161 Tallinn / Estonia / registrikood 70004809
+372 693 5555 / riigikantselei@riigikantselei.ee / www.riigikantselei.ee

kandidaatriigid on valmis järgima Euroopa Liidu õigusakte ja siseturu reegleid. Haldusvõimekuse hindamine aitab võimalikke riske ennetada, kuid sellest ei tohi saada täiendav takistus ega vahend liitumisprotsessi venitamiseks. Hindamise nõuded peavad olema mõistlikud ja sellised, millele vastavad ka kõik praegused Euroopa Liidu liikmesriigid. Samuti peavad investeeringu- ja reformikavad olema proportsionaalsed ning kandidaatriikidele jõukohased.

1.4.2. Eesti toetab vaba juurdepääsu Euroopa Liidu veoturule ilma lisapiiranguteta vedajatele liikmesriikidest, kes liitumise järel on täielikult üle võtnud ja rakendanud valdkondliku Euroopa Liidu õigustiku (sealhulgas turule pääsu nõuded), et sellega ära hoida konkurentsimoonutusi ühisturul.

1.4.3. Eesti peab oluliseks, et Euroopa Liidu ühise kaubanduspoliitika rakendamisel uute liikmesriikide suhtes lähtutaks võrdse kohtlemise põhimõttest ja kehtivast õigusraamistikust.

1.4.4. Eesti toetab kandidaatriikide järkjärgulist lõimimist Euroopa Liidu elektroonilise side turule, järgides ausa konkurentsi, tehnoloogilise neutraalsuse ning sidevõrkude turvalisuse ja toimepidevuse põhimõtteid.

Kliima, keskkond ja energia

1.4.5. Soovime, et Euroopa Komisjon hindaks laienemise mõju heitkogustega kauplemise süsteemi tuludele ja neist rahastatavatele toetusmehhanismidele, sealhulgas moderniseerimisfondile ja Sotsiaalsele Kliimafondile. Eelistame lahendusi, mis toetavad liituvate riikide kliimaeesmärkide saavutamist ning arvestavad toetuste ümberjaotamisel seniste liikmesriikide vajadusega säilitada piisavad rahastamisvõimalused oma kliimaeesmärkide saavutamiseks.

1.4.6. Eesti peab oluliseks, et Euroopa Liidu laienemisel säiliks kõrgetasemeline tuumaohutus, tuumajulgeolek ja tuumakontrollimeetmete rakendamine ning kandidaatriikide valmisolek täita Euratomi õigustikust tulenevaid kohustusi. Peame oluliseks tagada ka Euroopa Komisjoni piisav institutsionaalne ja tehniline võimekus täita Euratomi asutamislepingust tulenevaid ülesandeid, eelkõige tuumakontrollimeetmete rakendamisel.

1.4.7. Eesti peab oluliseks, et Euroopa Liidu laienemise ettevalmistamisel hinnataks kandidaatriikide tuumaenergiasektori sõltuvust riikidest, kelle tegevus ohustab Euroopa Liidu julgeolekut ja strateegilisi huve, ning kõrvaldataks, välditaks või vähendataks sellest tulenevaid mõjuvõimalusi. See hõlmab muu hulgas tuumarajatiste omandi- ja käitamissuhteid ning tuumkütuse tarneahelaid. Peame oluliseks, et enne uute liikmesriikide ühinemist hinnatakse nende riikidega sõlmitud pikaajaliste lepingute vastavust Euratomi õigustikule ning tagatakse, et need ei ohustaks Euroopa Liidu energiajulgeolekut ega takistaks tuumaohutuse ja tuumakontrollimeetmete tõhusat rakendamist.

1.4.8. Eesti peab oluliseks, et Euroopa Liidu laienemise ettevalmistamisel hinnataks tuumaohutusalase rahastuse ja tehnilise toe jätkumise võimalusi pärast kandidaatriikide ühinemist Euroopa Liiduga. Laienemisega kaasnevate täiendavate vajaduste katmisel tuleb tagada, et ei tekiks lünki uute liikmesriikide tuumaohutuse, radioaktiivsete jäätmete käitlemise ja pädevate asutuste võimekuse arendamise toetamisel ega kahjustataks olemasolevate liikmesriikide pikaajaliste tuumaohutusprojektide elluviimist.

1.4.9. Eesti peab oluliseks keskkonnanõuete tõhusat rakendamist kandidaatriikides. Kandidaatriikidele antavad üleminekuajad ja võimalikud tehtavad erandid peavad olema põhjendatud ega tohi anda madalamatest keskkonnastandarditest või nõuete ebapiisavast rakendamisest tulenevat konkurentsieelist. Samuti tuleb tugevdada kandidaatriikide tolli- ja keskkonnaasutuste järelevalvesuutlikkust ning piiriülest koostööd ebaseadusliku kaubanduse, sealhulgas keskkonnanõuete rikkumisega seotud kaupade ja jäätmevedude tõkestamiseks.

1.4.10. Eesti peab oluliseks, et Euroopa Liidu laienemise ettevalmistamisel kohalduksid liituvatele riikidele liidu elurikkuse kaitse ja looduse taastamise eesmärgid ning linnu- ja loodusdirektiivi kaitsepõhimõtted. Euroopa Liit peab toetama kandidaatriikide valmisolekut

looduskaitseõiguse rakendamiseks ja Natura 2000 võrgustiku laiendamiseks, sealhulgas ühtsete teaduspõhiste juhiste, võrreldavate andmete, liikide ja elupaikade kaardistamise ning kaitsemeetmete ettevalmistamise kaudu. Oluline on tagada kaitstavate alade ja elupaikade piiriülene sidusus. Rakendamise kavandamisel tuleb arvestada riikide looduslikke ja sotsiaal-majanduslikke eripärasid ning juba tehtud tööd, kahjustamata ühiste eesmärkide saavutamist.
1.4.11. Eesti peab oluliseks, et Euroopa Liit toetaks kandidaatriikide valmisolekut mullaseire ja mulla vastupidavuse direktiivi ülevõtmiseks ning rakendamiseks, sealhulgas mullaseire ja mulla seisundi hindamise süsteemide arendamist ning selliste majandamistavade juurutamist, mis aitavad tagada mulla head seisundit. Liitumiseelse toe kavandamisel peame oluliseks kandidaatriikide kaasamist direktiivi ülevõtmise protsessidesse ning ühisprojektide algatamist.
Välispoliitika ja kaitse
1.4.12. Eesti jaoks on kriitiliselt tähtis, et Euroopa Liit oleks välis- ja julgeolekupoliitikas (ÜVJP) võimekas ja tegutsemissuutlik ka pärast uute riikide liitumist. Eesti toetab jätkuvalt ühehäälsuse alusel otsustamist ÜVJPs. ÜVJP rakendamisel oleme valmis kaaluma Euroopa Liidu aluslepingutega ette nähtud võimaluste võimalikult paindlikku kasutamist igal üksikjuhul eraldi, lähtuvalt Eesti huvidest. Eesti pooldab hääletusest hoidumise senisest ulatuslikumat kasutamist, et võimaldada liidul teha otsuseid ja tegutseda ka olukorras, kus kõik liikmesriigid ei saa otsust toetada.
1.4.13. Eesti peab oluliseks, et Euroopa Liidu laienemise ettevalmistused tugevdaksid Euroopa kaitsevalmidust. Selleks toetame kandidaatriikide, eelkõige Ukraina järkjärgulist kaasamist Euroopa Liidu kaitsekoostöösse juba enne liitumist, keskendudes kaitsetööstuse ja tarneahelate lõimimisele, kaitseinnovatsioonile ning sõjalise liikuvuse ühenduste arendamisele. Koostöö peab lähtuma liikmesriikide sõjalistest vajadustest, toetama NATO kaitseplaneerimist ning tagama tundliku teabe ja tehnoloogia kaitse. Eesti peab oluliseks, et koostöös saaksid osaleda ka väikeste liikmesriikide kaitseettevõtjad.

1.5. Toetame laienemisprotsessis osalevatele riikidele eesmärgipäraste riigikavade koostamist järgmise Euroopa Liidu pikaajalise eelarve kavandatava instrumendi „Globaalne Euroopa“ raames, et siduda reformidealased edusammud, sealhulgas põhiküsimuste valdkonnas, selgemalt investeeringute ja rahaliste vahendite väljamaksmisega.

1.6. Toetame põhimõtet, et järkjärgulist integratsiooni suunaksid komisjoni iga-aastase laienemispaketi soovitused, et tagada nii finantsabi kui ka juurdepääs teatavatele hüvedele mõõdetavate edusammudega.

1.7. Laienemisprotsessis osalevate riikide järkjärgulise integratsiooni eelduseks peab jääma püsiv joondumine Euroopa Liidu väärtuste ja põhimõtetega ning valdkondliku acquis’ga. Järkjärgulise integratsiooni korraldamise raamistik peaks olema sidus, tulemuspõhine ja paindlik, võimaldades protsessi tagasi pööramist. Toetame järkjärgulise integratsiooni partneritega vastavasisulise iga-aastase dialoogi algatamist.

1.8. Toetame üldist põhimõtet, et tulevastes ühinemislepingutes sisalduvad tugevamad kaitsemeetmed peaksid olema proportsionaalsed leitud puuduste laadi, raskusastme ja mõjuga ega tohiks minna kaugemale sellest, mis on vajalik nende puuduste kõrvaldamiseks. Lisaks toetame lähtuvalt Euroopa Liidu lepingu artiklist 17 komisjoni keskset rolli kaitsemeetmete rakendamisel, järelevalve teostamisel ning võimalike meetmete ettepanekute tegemisel.
Kaitsemeetmetega seoses on Eestil alljärgnevad seisukohad:
1.8.1. Eesti nõustub valdkondlike kaitseklauslite – majandusliku kaitseklausli, siseturu kaitseklausli ning justiits- ja siseküsimuste kaitseklausli – lisamisega tulevastesse ühinemislepetesse ja nende kasutuselevõtu ajavahemiku pikendamisega võrreldes varasemate

Euroopa Liidu laienemistega. Nõustume kaitseklauslite kasutuselevõtu perioodi ühekordse pikendamise võimaluse loomisega kuni viieks aastaks eelistatult nõukogu ühehäälsuse alusel otsustades. Kohaldatud meetmete asjakohasust tuleb korrapäraselt hinnata ja neid võib jätkata üksnes seni, kuni neid õigustavad tingimused püsivad.
1.8.2. Eesti nõustub tulevastesse ühinemislepingutesse üldise järelevalveklausli lisamisega. Toetame põhimõtet, et komisjoni järelevalve fookus peaks olema põhiküsimustel (liitumisläbirääkimiste esimene teemaplokk) ja ÜVJPga joondumisel.
1.8.3. Eesti nõustub tulevastesse ühinemislepingutesse edasilükkamisklausli lisamisega, mis võimaldaks äärmise abinõuna Euroopa Liiduga ühinemist edasi lükata, kui komisjon leiab järelevalve käigus selged tõendid tõsise riski kohta, et ühinev riik ei ole ühinemiskuupäevaks valmis liikmesusega kaasnevaid nõudeid täitma. Klausel peaks tuginema objektiivsetele kriteeriumidele ja sellega tuleks kehtestada proportsionaalne edasilükkamisperiood kuni kolme aastani. Selle aja jooksul tuleks regulaarselt hinnata, kas tõsine risk püsib, ja hinnangu muutumisel edasilükkamine lõpetada.
1.8.4. Eesti nõustub tulevastesse ühinemislepingutesse institutsionaalse kaitseklausli lisamisega lojaalse koostöö põhimõtte ja Euroopa Liidu lepingu artiklis 2 sätestatud väärtuste tõsiste rikkumiste käsitlemiseks. Toetame, et seda kaitseklauslit oleks nõukogu kvalifitseeritud häälteenamusega võimalik rakendada kuni kümme aastat pärast ühinemist ja pikendada ühe korra viieks aastaks. Toetame põhimõtet, et nimetatud rikkumistele reageerimisel tuleks arvesse võtta nende laadi, raskusastet ja mõju ning eriti raskete juhtumite korral võidakse hääleõigus nõukogus peatada. Kõigi meetmete suhtes peaks kohalduma kohtulik kontroll ja nõukogu regulaarne läbivaatus, et neid õigustanud probleemide lahenemisel need muuta või tühistada.
1.8.5. Eesti nõustub tulevastesse ühinemislepingutesse Schengeni ligipääsu puudutava klausli lisamist, mille kohaselt võetakse Schengeni acquis' täielikuks kohaldamiseks arvesse Euroopa Liidu lepingu artikli 2 rakendusalasse kuuluvaid õigusriigi tingimusi, nagu kohtusüsteemi, korruptsioonivastaste menetluste, politseitöö ja piirihalduse toimimine. Klausel võimaldaks nõukogu otsusega piirata Schengeni ligipääsu ka juhul, kui selleks on tehnilised tingimused täidetud.

1.9. Euroopa Liidu edasise laienemise edendamiseks ja kahepoolsete vaidluste takistava mõju vähendamiseks võib liituv riik lisada ühinemislepingule deklaratsiooni, millega võtab kohustuse liikmesuse esimestel aastatel mitte vastustada nõukogu ja Euroopa Ülemkogu otsuseid, mis käsitlevad tulevasi laienemisi ja on seotud kahepoolsete vaidlustega. Selline deklaratsioon ei tohiks olla liitumise eeltingimus.

1.10. Eesti suhtub ettevaatlikult ettepanekutesse leppida kokku spetsiifilisi üleminekukordasid töötajate ja teenuste vaba liikumise, põllumajanduse, tundlike toodete, rahastamise ning ühistes süsteemides ja võrgustikes osalemise suhtes. Sellise erikorra fookuses peaks olema kindlaks tehtud riskid, see peaks jääma proportsionaalseks ja ajaliselt piiratuks ning vajaduse korral muudetavaks.

1.11. Eesti toetab Euroopa Komisjoni lähenemist esitada edaspidi iga-aastase laienemisteatise osana kõige kaugemale edenenud kandidaatriikide puhul soovituslikud tegevuskavad, milles nähakse ette edasised sammud ühinemisprotsessis edenemiseks. On oluline, et tegevuskavad motiveeriks reforme ning toetaks kandidaatriike prioriteetide seadmisel, piiramata läbirääkimiste tulemusi ega kiirust.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Heili Tõnisson
Valitsuse nõunik

Lisad:
1. Seletuskiri AK AvTS § 35 lg 1 p 3
2. Euroopa Komisjoni teatis Ettevalmistused laiemaks liiduks
3. Euroopa Komisjoni teatise töödokument (masintõlge EE keelde)

Teadmiseks:
Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjon

Mari-Ann Järve
mari-ann.jarve@riigikantselei.ee